ВИСШ СЪДЕБЕН СЪВЕТ
Регистрационен индекс | Дата
ВСС-12707 | 30-10-2026

ОТГОВОРИ НА ВЪПРОСИТЕ,
зададени от **Огнян Маладжиков – съдия в РС – Тутракан**

от Красимира Тончева Донева –
кандидат за изборен член на ВСС
от квотата на съдиите

Масовите самоотводи – симптом за дефицит на интегритет в съдебната система

Масовото нарастване на самоотводите на съдии през последните години не може да бъде разглеждано единствено като технически или процесуален въпрос. Когато явлението придобива мащаб, при който десетки съдии годишно се самоотвеждат, а в отделни съдилища се стига до последователно отстраняване на значителна част или дори на целия съдебен състав, това вече е симптом за проблем в институционалния интегритет на съдебната система.

Самият самоотвод, разбира се, не е нещо негативно. Напротив – когато съществува реален конфликт на интереси или обективно обстоятелство, което може да породи основателно съмнение в безпристрастността, самоотводът е проява на професионална почтеност. Той защитава едновременно съдията, страните и доверието в правосъдието. Проблемът възниква, когато изключението започне да изглежда като системна практика. Данните за последните години, налични на сайта на ВСС са достатъчно тревожни, за да поставят именно този въпрос. През 2025 г. са отчетени над 41 000 отвода и самоотвода, като над 91% от тях са самоотводи. Спрямо 2022 г. броят на самоотводите е нараснал с около 135%. Същевременно увеличението не може да бъде обяснено просто с нарастване на съдебната натовареност. И точно тук се появява същинският проблем с интегритета. Интегритетът на съдията не се изчерпва с това да няма личен интерес от изхода на делото. Той включва способността да упражнява независима преценка, да устоява на натиск, да не допуска външни обстоятелства да определят професионалното му поведение и едновременно с това да носи отговорността да правораздава своевременно и безпристрастно.

Именно това изисква и Етичният кодекс на българските съдии. Той поставя високи стандарти за независимост, безпристрастност, почтеност и професионална отговорност. Съдията трябва да избягва поведение, което създава основание за неговия отвод, но същевременно трябва да запазва безпристрастността си дори при силен обществен натиск и да не се поддава на външно влияние. Етичният стандарт не предполага бягство от трудните дела. Той предполага интегритет, достатъчен за тяхното независимо решаване. Затова особено тревожни са случаите, при които

мотивите за самоотвод са формални, общи или недостатъчно конкретни. Когато съдия се позовава на общата законова хипотеза, но не посочва ясно кой конкретен факт поражда съмнението в неговата безпристрастност, обществото не може да разбере дали наблюдава действителен конфликт на интереси или отстраняване от неудобно дело. В първия случай самоотводът е гаранция за интегритета. Във втория той може да се превърне в механизъм за отказ от професионална отговорност. Това е особено опасно, когато самоотводите се натрупват един след друг и в крайна сметка възпрепятстват разглеждането на делото. Тогава един инструмент, създаден да защитава правото на справедлив съд, започва да застрашава друго основно право – правото на правосъдие в разумен срок. Делото се забавя, натоварването се прехвърля върху други съдии, а страните понасят последиците от институционалната неспособност да бъде формиран независим и работещ състав. Затова въпросът не е дали съдията има право да се отведе. Въпросът е дали системата може да гарантира, че самоотводът се използва като изключителен инструмент за защита на безпристрастността, а не като удобен инструмент за избягване на отговорност.

Масовите самоотводи не доказват сами по себе си корупция, зависимости или конкретни етични нарушения. Но те са сериозен индикатор за институционална уязвимост. А когато един индикатор расте с такъв мащаб, институцията е длъжна да го изследва, а не да го оправдава.

В крайна сметка интегритетът на съдебната власт се измерва не само с това дали съдията се отстранява, когато има конфликт на интереси. Измерва се и с това дали остава на мястото си, когато делото е трудно, чувствително или неудобно и го решава независимо, професионално и мотивирано. Именно затова масовите самоотводи следва да се разглеждат не просто като статистика, а като симптоматика за възможен дефицит на интегритет и институционална устойчивост. Симптом, който изисква прозрачност, анализ на конкретните основания и реален контрол – защото доверието в правосъдието се разрушава не само от доказаната зависимост, но и от усещането, че съдът твърде лесно се оттегля от собствената си отговорност.

С уважение,

.....

Красимира Донева